

ОСНОВНОШКОЛСКИ И ГИМНАЗИЈСКИ ДАНИ – ДРУЖЕЊЕ И ПРИЈАТЕЉСТВА

Раније смо се укратко осврнули на почетне школске дане и узгред захватили важније моменте што се односе на гимназијски период. Овом приликом допуњавамо животопис са новим појединостима, забележеним у минулом раздобљу, а не искључује се могућност и нових присећања и запажања.

– Док сам ишао у основну школу, своје друштвене потребе задовољавао сам углавном у кући, са сестром Нином и Бапком... Тада сам стварао свој унутрашњи свет, и то у првом реду с оним што сам читао, сазнавао, на шта ме је она упућивала. – застаје мало у овом казивању, па наставља са извесним самопреиспитивањем: – Зато нисам обраћао много пажње на околину, укључујући ту и посебне финесе у понашању сестре Нине... У раном детињству смо се

јако лепо дружили, и све време проводили заједно у играма, као „собна“ деца – примећује Милан, приликом накнадног домишљања својих ранијих казивања.

– Мало времена сам проводио ван стана, са другом децом; и то само када нас неко од укућана изведе у парк поред Вуковог споменика...⁵³ Тада сам имао неколико добрих другова са којима сам размењивао посете, али, као и касније, нисмо се окупљали у неком већем друштву, јер смо били сами себи довољни – приповеда Милан враћајући се у свет детињства, понављајући понешто од већ реченог и забележеног.

– То ми је познато! Понекад, када сам долазио код вас у госте, заједно смо боравили у том парку. И много година касније, тражио сам онај стасити платан, призивајући те давнашње слике – набацујем кратко.

– Једном смо, чини ми се, заједно то прегледавали и проверавали – прихвати Милан и надовеза – Одлазио сам да играм стони тенис у кући Душана Латковића, а кликере сам играо са Давором Башићем... По налогу учитељице, учио сам са Младеном... Поред тога, дружио сам се са Мирком из Трнске, који је од мене позајмљивао романе Жила Верна – додаде и продужи започето о друговима:

– У Класичној гимназији сам такође стекао мали број добрих, одабраних другова, а повремено сам одлазио на журке, рођендане и слична славља. Али то је било доста ретко, јер због специфичних породичних околности, нисам био у прилици да узвратим истом мером. Код мене у кући било је незамисливо организовати тако нешто, углавном због крутих ставова мојих родитеља. Они нису били спремни да ослободе стан на неколико сати, у првом реду тата, можда и због свог здравственог стања – нагађа и претпоставља.

– Али, имали сте велики трособан стан, са два засебна улаза, додуше за бројну породицу – запазих, више узгред.

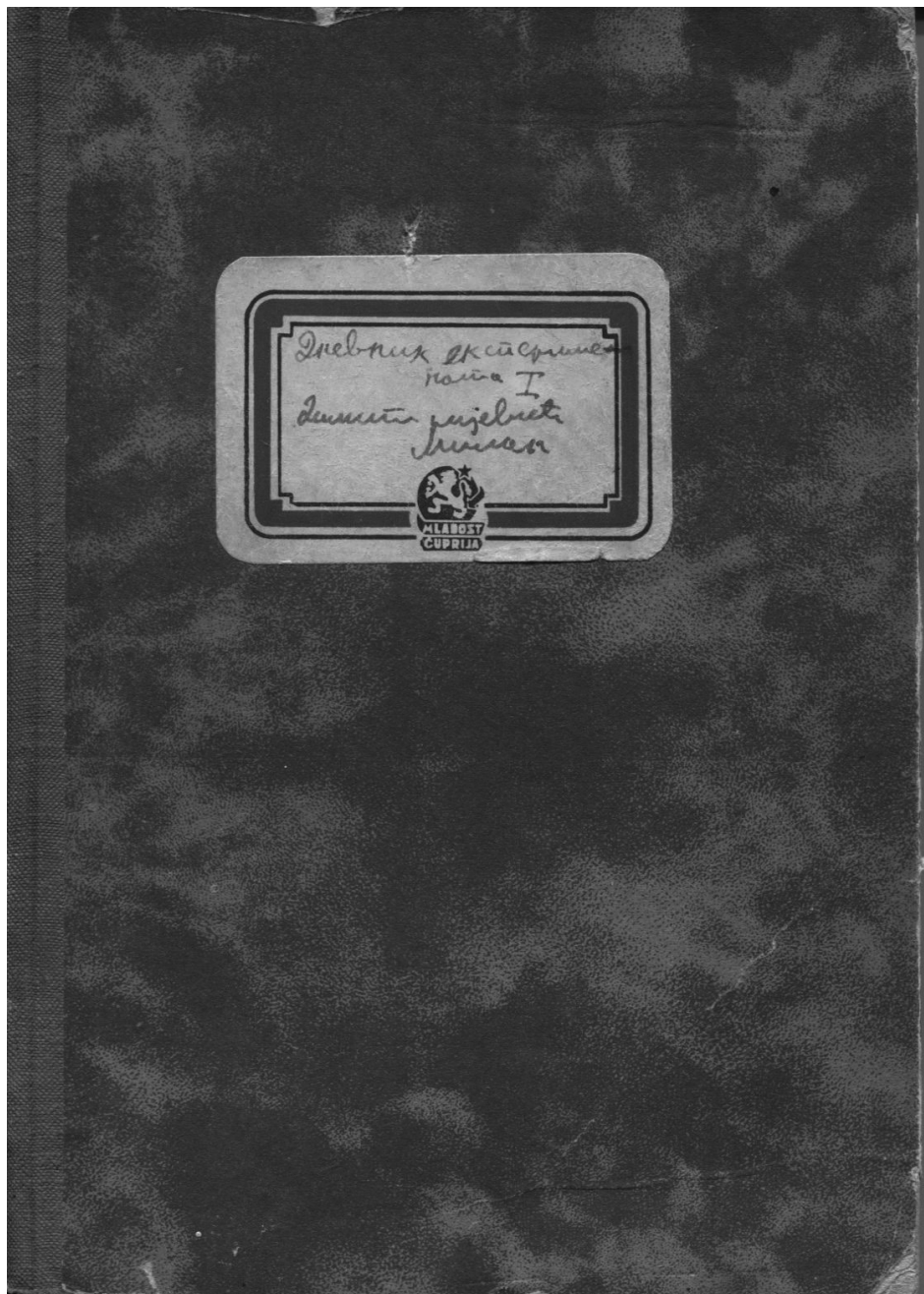
– Јесте, али тата није хтео да нарушава свој радни ритам, други, опет, свој комодитет – истраја упорно, па надовеза:

– У тим гимназијским данима склапао сам пријатељства само у ужем кругу, углавном са две врсте људи: са првима је било изузетно пријатно разговарати и остваривати заједничке подухвате; други су пак били стрпљиви, радознали и захвални слушаоци. За оне прве прави пример је Немања Ристић, са којим и сада негујем пријатељски однос, а заједно смо остваривали прве експерименте из хемије и физике, конструисали мале ракете... играли шах, забављали се са преферансом и канастом... И разговарали, расправљали о свему и свачему са пуно узајамног разумевања.

– Говориш о две врсте, две групе људи, као што је то чинила и твоја мати, делећи их на оне који су конфликтни и друге који то нису, а Љубиша их подваја на радне и предузимљиве и нерадне и пасивне – прекидам га упадајући му у реч, што га није омело да дометне и придода:

– Пошто је и Немања веома много читао, размењивали смо набављене и прочитане књиге... Једно време, у каснијим годинама школовања, свакодневно смо ишли у биоскоп. У томе су нам се прикључивале и друге помињане колеге:

53 *Рукописне белешке из разговора са М. С. Димитријевићем*, Београд, 09. XII 1988. године

Иван Прекајски, Чедомир Караматијевић „Комшија“, и да не понављам... Они-ма који су нам се придруживали покушавали смо да организовано пружимо и нешто више, па смо тако формирали и гимназијалски клуб „Атом“, и ишли заједно у Музеј Николе Тесле, за шта је подоста њих било заинтересовано – припомиње Димитријевић, присећајући се тих школских дана.

Фрагмент Дневника експеримената

– За другу групу радозналаца, да их тако назовем, карактеристичан је пример Франца Жугела, чији се отац вратио из Чикага и постао шеф Титовог кабинета. То је било вероватно негде у петом или шестом разреду гимназије. Тада је разредна хтела да нас неоправдано и строго казни укором због некаквог ситног преступа, можда расправе на часу, галаме и слично... Устао сам и одлучно рекао да нема права да нас престрого казни за такву маленкост. И када је питала: – Како то? – ја сам пред целим разредом, јасно и гласно, прочитао одговарајуће чланове о кажњавању укором. Разредна је доста бурно и усплахилено реаговала, али је касније прешла преко свега... Тада ми је пришао Жугел, започели смо разговор и убрзо се спријатељили...⁵⁴

54 Исте рукописне белешке.

„Пријатељство је праведно“ – написао је Гете, и додао – „Једино оно може разабрати колика је твоја вредност“ – помињем речи овог великана, које ми изгледају да су у складу са твојом оправданом борбом да не будете кажњени.

– Било како било, тај мој гест у расправи са разредном, оставио је на њега веома снажан утисак, поготову што се бојао да ће можда бити избачен из школе... Жугел је стварно био врло добар, усредсређен и прилежан слушалац... Мени је чинило ванредну пријатност да пред њим и заједно а њим разрађујем сваковрсне замисли и идеје, оствариве и неоствариве, пуне маште и илузија... До његовог одласка у Љубљану био сам чест и радо виђен гост у њиховом дому. Попут мене, и Жугел је био окренут свом свету и имао ограничен круг другова – приведе Милан крају казивање о природи својих дружења.

Знатижељан сам да чујем о Димитријевићевом школском успеху у почетним годинама Класичне гимназије, врло ме занимају појединости о томе како је тамо стартовао, а волео бих и да га упореди са основношколским периодом.

– Испрва се, у првом разреду гимназије, нисам најбоље снашао. Увек када се догађају неке корените промене такве врсте, не иде ми најбоље. Тако се догодило да сам годину завршио са врло добрим успехом и недостајала ми је само једна оцена да будем одличан... Наиме, док сам био основац, у кући нисам ништа учио, већ сам радио, читао и забављао се нечим другим. Оно што се у школи предавало учио сам или на часу током саме наставе, или сам то већ унапред знао. То је учинило да нисам стекао потребне радне навике, што ми се у првом разреду Класичне – осветило! На пример, у почетку нисам редовно и систематски учио одговарајуће лекције, нити сам стално и ревносно одрађивао домаће задатке. – саопштава Милан отворено и без имало скривања.

Фотографија са промоције књиге проф. др. Слободана Костића, одржане у крипти цркве Светог Марка у Београду. Проф. др Драгиша Бојовић, Нина Димитријевић и аутор књиге Н. Цветковић

– Када је то било, које године? – вољан сам да одређеније утаначим и прisetим се где сам и сам у то време био и чиме сам се бавио.

– Те 1958/59. године родитељи се нису непосредније бавили оним што ми се у школи догађало, нити су контролисали да ли имам израђене све задатке, како ми изгледају свеске и књиге и завршавам ли све своје школске обавезе. Бапка ми је пружала сву помоћ у границама својих могућности... Мајка је одлазила једино на родитељске састанке, а тамо су се повремено жалили на мене. Она је о томе подробније обавештавала тату, а онда би уследиле критике и грдње. Пребацивања и замерке су ме веома погађале и дубоко сам их емотивно преживљавао. Тата је био најбољи ђак лесковачке гимназије, о чему се и писало,⁵⁵ па му је било тешко прихватљиво да будем само врло добар, иако ми је недостајала свега једна петица за одличан успех...

– Није за похвалу – упадам му у реч – али ја сам због математике губио у осмом разреду Гимназије, углавном зато што сам био сав усредсређен на књижевност, а сарађивао сам и објављивао текстове у лесковачкој *Нашој речи*, што није могао највећи број мојих професора. Ко зна колико је то чудило и збуњивало твог оца?

Прелазећи преко ове моје можда неумесне упадице, коју ја ретко прећуткујем, Димитријевић продужи:

– Тата је увек велику пажњу посвећивао учењу страних језика. Тако смо и Нина и ја све време имали додатну наставу из француског језика; прво преко Друштва Југославија – Француска, а затим нам је приватне часове држао сусед са истог спрата Владимир Скерл, и то од првог разреда Класичне гимназије...

Сергије Димитријевић је знао, на основу личног искуства, да онај ко познаје и разуме само свој национални језик, „тај нужно учествује у сагледавању света које је више или мање уско, провинцијално окамењено, анахронично у поређењу са великим струјама мисли које владају светском историјом“.⁵⁶ Њему је суделовање у стварању историје свога времена, у Југославији и у међународним релацијама, управо омогућило познавање неколико светских језика, па се зато свим снагама упињао да му деца уче стране језике.

Ово што се односи на израелско арапски рат показује како су се млади Димитријевић и његов друг Немања односили према ратним догађањима, на који начин су их пратили; а са друге стране открива и реаговања Сергија Димитријевића на иста збивања.

– Тог првог дана рата седели смо код Немање и „љуштили“ преферанс – каже жаргонски Милан – и истовремено смо са пажњом пратили радио-вести. Било је преподне, око девет сати, емисија је повремено прекидана вестима о новим великим успесима египатских и сиријских армија, обарању израелских авиона, о новим објавама рата Израелу од стране придружених арапских земаља, те о покретима египатске морнарице према израелским лукама. У једном тренутку, при крају тих називи „победничких“ вести, је речено: да према

55 Н. Цветковић, *Живети пуним животом – Животопис Сергија Димитријевића*, Лесковац, 1996, стр. 57.

56 Антонио Грамши, *Изабрана дела*, Београд, 1959, стр. 21.

непотврђеним изворима претходнице израелских оклопних јединица улазе у Ел Ариш... Одмах смо скочили, узели географску карту и пронашли поменути Ел Ариш усред Синаја, подсмевајући се и ругајући начину на који наш Радио Београд извештава о ратним збивањима⁵⁷ – Димитријевић опширно приповеда и иронише те смишљено искривљене информације.

Према његовим речима, то је Немању подстакло да почне са прецизним бележењем података о обарању израелских авиона. И када је тај број прешао званичну цифру расположивих летелица, према нашој преварантској и непознатој штампи, тријумфално нам је показао све референце и рекао: *Видите како наше новине и радио све обмањују* – лажу па мажу!

Док све ово смирено разлаже и износи чињенице, тражи географски атлас, како би се приподсетио и био тачан у свим појединостима, дословно.

Пружам му повећи Љубишин школски атлас, који је дечко на свој начин прочитавао, на маргинама бележио... Милан га са задовољством прелистава, понешто од означеног коментарише, па продорним гласом одрешно превали:

– Купио бих овакав атлас, баш ми је потребан... Тражио сам га, али залуд...

И убедљиво, повлачећи прстом преко жућкасто обележене Синајске пустиње, показује где је Ел Ариш.

Вредно је помена и да је Миланов отац Сергије са великом пажњом пратио Шпански грађански рат,⁵⁸ обележавајући на карти напредовање интербригадиста, у сукобу са фашистима генерала Франка. Поред тога, видно је допринео и формирању интернационалних бригада које су преко Париза одлазиле на шпанско ратиште, о чему је студијско-мемоарски писао за књигу *Шпанија 1936-1939 – Зборник сећања југословенских добровољаца у шпанском рату*, што је касније, уз допуне, објављено и у лесковачком часопису *Наше стварање*.⁵⁹

Пошто су Милан и Немања Ристић учили извесне нетачности и дезинформације у нашој штампи и радио вестима, млади Димитријевић се вратио у породично станиште:

– Дођем кући и кажем тати да, како се може чути на Радио Београду, Египћани не пролазе тако добро на фронту и да израелске колоне улазе у Ел Ариш... Али тата неће за то ни да чује. Одмах скочи, темпераментно диже руке и повика: – *Све је то гола пропаганда! Треба веровати нашој штампи и изворима* – енергично се противио и бунио против сваког другачијег гледишта – описује нам Милан очеве жучне и нетрпељиве реакције, и наставља да објашњава, тумачи и распреда ту домаћу ситуацију:

– У то време, и поред свих студијских послова и обавеза, тата је са одређеном пажњом пратио оно што се догађа на ратном попришту, правио је белешке,

57 Рукописне белешке из разговора са М. С. Димитријевићем, Београд, 8. VII 1988. године.

58 Н. Цветковић, *Живети пуним животом – Животопис Сергија Димитријевића*, стр. 243 -251.

59 С. Димитријевић, *Рад на стварању интернационалних бригада у шпанском рату и одлазак Југословена преко Париза*, „Наше стварање“ XXII, 1975, 1-3, 37-47.

скице... И онда је то надугачко и нашироко препричавао господину Владимиру Скерлу, нашем најближем суседу, и мами... Комшија је редовно је долазио да чује татине коментаре, које је фасцинирано слушао... Они су само пасивно, без речи, примали информације, не упуштајући се у дијалог. А чим бих се ја укључио и изнео податке друге врсте, тата је био одлучно против и одмах ме је искључивао, јер је увек хтео да наметне своје виђење и концепцију...

– Али он је ипак зналачки, као студијац и један од челника у институту, све то студиозно посматрао – упадам Милану у реч.

– Пази, он је увек и скоро у свему имао своју представу и није дозвољавао да му се неко меша са супротним ставовима. Бескомпромисно је, некада и грубо, натурао своју визију и просто није допуштао дијалог о појединим спорним детаљима, искључујући саговорника – узвраћа Милан, карактеришући Сергијеву једносмерну личну убеђеност, па и нетолерантност.

Наспрам поменуте ускогруде једностраности, Милан истиче плуралистичко уважавање различитих врста мишљења код својих другова.

– Ми смо, супротно званичним ставовима, којих су се неки држали као пијан плота, на основу компаративног преиспитивања чињеница и података, градили своје мишљење. Били смо спремни на прихватање и другачијих гледишта, кроз стрпљиву дискусију, уз допуштање важења и туђих погледа... Моји другови, иако са примитивнијим схватањима, нису настојали да безобзирно, по сваку цену, натуре своје становиште, на силу и силовање – зборећи обазриво, са осећањем бојажљивости да не повреди успомену на оца, прослови:

– Ево, поставио бих теби и себи једно отворено питање: – Како је он могао, са смањеном дозом толеранције за супротна становишта, у предратној, плуралистичкој средини, и то у већој мери него ових 60-тих, да расправља о различитим и противстављеним гледиштима, и да брани и своја? Одговор на ово је много сложенији но што мислимо! Са једне стране, класна опредељеност га је, по свој прилици, упућивала на круг људи сличних погледа и схватања, а са друге стране, у том радничко-класном окружењу било је мало теоријски изграђених интелектуалаца, а више пролетера који су само пажљиво, покорно слушали, управо као и комшија Скерл – оконча млади Димитријевић одговор на самопостављено питање, у отпору једносмерности и неспремности да се кроз разговор дође до објективнијих представа.

Када сам био мали, он је увек играо на победу, што је било у складу са његовим педагошким начелима у смислу осамостаљивања и да научим да губим.

Подсећам га на Хегелову мисао о губитку коју парафразирам: да је боље ништа не поседовати, не добијати, па и не побеђивати, него уједанпут нешто изгубити. Али он наставља своју мисао о мало необичној назовимо „педагогији“ свог оца Сергија.

– Касније, када сам добро и успешно овладао шахом није ми дао прилику да играмо; увек би одлагао предложену партију, желећи да је одигра под најповољнијим условима за потпуну концентрацију. А такви се услови, због његове превелике заузетости, практично нису остваривали, па је изостао реванш. Тако се догодило да ја против њега нисам добио ни једну једину партију. Тата јед-

ноставно није волео да буде побеђен и да буде губитник ни у шаховској игри – закључује Милан.

Док редигујемо, припремамо и употпуњавамо текст ове друге књиге, успостављамо контакт са Предраговом ћерком Светланом⁶⁰ Станојковић и распи- тујемо се за даље увећање њене породице.

Бележим овај детаљ, јер унеколико одсликава природу и карактер великог борца готово у свим, нарочито тешким животним, друштвеним и личним при- ликама и околностима.

– Ти си у то време, а можда и раније, читао Ла Фонтенове басне; он на једном месту отприлике каже да је најлепша победа савладати, победити своје срце. И ту наводим једну Калдеронову изреку: *Највећа је победа победити себе самог.*

60 Светлана (Лесковац, 16. август 1954 – завршила фармацију, краће време радила је у државној апотеци, а августа 1991. отворила прву приватну апотеку у Лесковцу – “Ви- дар“; сиротињи је давала бесплатно лекове; а творац је и неколико фармацеутских про- извода који се примењују у терапији; од 2004. до 2009. године студирала је на Лондон- ском колеџу за класичну хомеопатију), удата за Јовицу Станојковића (Зрењанин, 29. август 1955), хирурга и једно време директора Опште болнице у Лесковцу; изродили су два сина: Милоша (Лесковац, 23. мај 1982), завршио Европски факултет за бизнис и маркетинг у Београду, ради у Аустрији, у банци „Хипо“, супруга Јелена (4. јун 1982), њихова кћер Катарина рођена је у Клагенфурту (30. јул 2011) а син Филип 20. октобра 2016. Други син Светлане и Јовице је Вељко (Лесковац, 8. јун 1986), завршио ФОН; ради у Имлеку и живи у Београду. Ожењен Маријом Стојановић (30. јули 1984), учитељицом, ћерка Маша (27. јуни 2017). Поменути унучад су били велика радост и понос деке Предрага, који их је брижно чувао, често одлазећи до њихове куће, на другом крају града, у улици чувеног Лесковчанина *Сергија Димитријевића*, чији смо потомци. 61 *Енциклопедија лексикографског завода* 2, Загреб, МСМЛVI (1956), стр. 707. Из наставе *Историја новинарства*, на Факултету за културу и медије Мегатренд универзитета од 2006. до 2010. Из наставе *Историја новинарства*, на Факултету за културу и медије Мегатренд универзитета од 2006. до 2010.